

UČITELJSKI LIST

GLASILO „ZVEZE SLOVANSKIH UČITELJSKIH DRUŠTEV V TRSTU“.

Izhaja 1. in 16. vsakega meseca. Uredništvo v Trstu, ul. Ruggero Manna št. 20, I. n. Slovenski rokopisi naj se pošiljajo na uredništvo v Trstu, hrvatski na naslov: Vinko Šepić nadučitelj u Buzetu. — Izdaja „Zveza slovanskih učiteljskih društev v Trstu“, za uredništvo odgovoren Silvester Perloč. — List je za člane izdajateljice brezplačen, naročnina za nečlane L. 24.— Upravišтво v Trstu, ulica Molin grande 16, I. n. — Tekoči poštni račun. — Tiska Tiskarna Edinost v Trstu.

Štev. 14.

V Trstu, dne 16. julija 1921.

Leto II.

JUNIJ:

Samoobramba.

Self-defence is Nature's eldest law. (Samoobramba je narave najstarejši zakon) Dryden.

Da začnem ab ovo: človek ima v sebi nagon po samoobrambi. V zibelci nas čuva, s smrtjo se bori. Narava nam ga je dala, ker narava hoče, da pred svojim poginom izpolni svojo misijo. Pravo do obstanka je torej naraven privilegij človeka. Ne zanikujemo konkurenčnega boja. Pojavil se je s prvimi organizmi in utihne šele v večnem ledu. In boj za obstanek in selekcija nista končno nič drugega nego posebne oblike nagona po samoobrambi — vrste, roda. Nema narava ne pripoznava drugega zakona kot pravo jačjega nad slabim. — Človeštvo pa postavlja svoj boj za obstanek pod etično kontrolo in ne dovoljuje krivice v tem boju. Ne dovoljuje več prava pesti, ne dovoljuje robovanja. Ali je bila svetovna vojna zadnji orjaški oboroženi protest proti nemškemu nasilnežu, zavedenemu po svojih krivih prorokih, ki so hoteli svoj narod — ostaviti na drugo obal — onstran dobrote in zla (Nietzsche, Jenseits von Gut und Böse)? Ali je bil Wilson zadnji Demiurg, ki je utrujen, skoro na smrt ranjene duše ostavil borbo s starim evropskim tolovajskim viteštvom?

To je ravno namen človeške »družbe«: pomagati in ščititi poedine v razvoju in v vršenju njih naravne misije; in ta misija je poleg ohranitve roda: stvarjanje, oživotvorjenje višje kulture človeštva — in v tem smislu je vse socialno vprašanje, prav za prav samo vprašanje vzgoje.

Temelj vsaki družbi je dogovor, ugovor, pogodba — torej zakon. In vsakemu članu družbe odkazuje zakon prava, in vsakemu poedincu nalaga dolžnosti.

Družba se more tako dolgo ohraniti in razvijati, dokler člani, posebno pa vodilni krogi družbe (torej vlada) priznavajo ugovor, zakone. Gorje družbi, v kateri poedinci zakonov ne spoštujejo; trikrat gorje družbi, ktere vodilni krogi sami zakone teptajo, ali pa hinavski puste, da jih mečejo pod noge privilegirani poedinci ali sloji družbe. Ko je etično čuvstvo tako zamrlo, da je javno kršenje zakonov mogoče, da ostane zatiranje ovčic po volkovih nekažnjeno, o, potem je čas, da napiše usoda svoj strašni »mene, tek, upharsin« na zidove vladne palače, da se uledi kri zatiralcem nedolžnosti, skvrniteljcem človečnosti! Jutri že pogoltne razpad neetično, nemoralno krvniško družbe. In potem zavlada drhal, maščujoč grehe mogotcev na očetih in otrokih, dokler se iz kaosa ne rodi nov kodeks z novimi zakoni, z novimi žreci prava in novimi verniki.

Justitia regnum fundamentum! Ko se tressejo temelji, tedaj nastane potreba samoobrambe proti nasilnikom. Tedaj se strnejo ogroženi v bojni red. In kar je v etiški državi nemoralno, to postaja v nemoralni državi etiška dolžnost: stanovska samopomoč nastopa in jemlje slabe v svojo zaščito. V etiški državi bi bila nemoralna, ker nedopustna, ker nepotrebna, ker je pravo takoin tako vsakemu zajamčeno. Samo v etično bolni državi se pojavlja razredni, stanovski boj. Anglež Burke pravi: »Če se hudobnejši jatijo, se dobri morajo združiti; če ne, padejo drug za drugim, neobžalovane žrtve, v kričnem boju«.

Dokler si ogrožen, se moraš braniti, in v tej samoobrambi ti je vse dovoljeno, kar ne škodi drugim, tujim interesom, vsak čin torej, da, vsak protiudarec, ki te more osvoboditi

sovražne nakane. Ali enega samoobrana ne sme nikdar pozabiti — etiških mej. Da, tudi v samoobrambi velja etika. Ne ona nebeška etika, o levem in desnem licu, ne ona o kasmenu in kruhu; sicer bi zloba rajala in kanalja ostala nekažnjena. Ne, ta etika je z onega sveta! Na tem svetu velja za poštenjaka: čini dobro in ne boj se nikogar, in: česar ne želiš, da ti drugi store, ne stori drugim! Na tem svetu pa tudi velja: proti nepravu, proti kanalji: zob za zob!

* * *

Učitelji smo uboge pare. Bog sam ve, da naše delo ni lahko. Bog sam ve, da smo mi edini nesebični popravljalci sveta. Bog tudi ve, da s svojim delom ne silimo v ospredje in stoječ za vratni tega sveta mirno in hvaležno sprejemamo, kar nam človeštvo daja. Le v skrajni sili pozabimo na podedovano čednost in tedaj postajamo nemara tudi nadležni. Bože moj, glad nima rokavic! Glad ima hripav glas!

* Veste komu smo podobni? Tistemu glupepu velikanu, ki ne poznavajoč svoje sile sluša tudi dete svojega gospodarja. Zakaj, ni ga inteligentnega stanu, ki bi imel toliko članov. Naša armada narodne prosvete ima predstražo v vsakem mestu, v vsakem selu. Husiti so svojim prvim četam pravili »izgubljenici«. Mi smo »izgubljenici kulture«, ker je pred nami ni. Ali po celem kulturnem svetu mrgoli učiteljev in bo mrgolelo vedno bolj. Da, velikan je naš stan, miren, tih; ne nasilen, kakor so palčki.

Veste, kako glupega velikana plačajo? Vprašam vas, drugovi in družice po zvanju in trpljenju: kako je preskrbljeno za naše pravice? Ne za one velike kulturne pravice, o katerih se glupanu Janezu niti ne sanja; po onih elementarnih pravicah vas vprašam, ki jih zahteva zase tudi iz družbe eliminirani zločinec: za hrano, telesno in duševno, za obleko, za zdravje, za solnce in zrak! Ne zahtevamo: pane et circenses! ko nam še kruha ne dajo! — In zločinec zahteva še nekaj: pravice! Ali se je smemo mi odreči? Ali hočemo biti res to, kar je bil naš pedagoški praded: suženj, pob, paidagogos?

Učitelji! Kje je vaše stanovsko pravo? Kako ga ščitijo oblasti? Kako ga branite vi! Sleherni od vas, ker vseh vas se tiče!

V zakonih leži. Tam je zapisano, da imaš pravo na plačo, ki te dvigne nad trivialne skrbi; tam je zapisano, da smo vsi enaki, da imamo vsi enak narok na napredovanje v službi; tam je zapisano, da morajo vsi učitelji biti enako deležni vseh stanovskih dobrot, da ni med nami ni stricev, ne nečakov: da imajo Slovani in Neslovani pričakovati od kruhodajaleev isto zaščito, isto oceno, isto kazen, isto nagrado.

Ni dvojbe, vse to je po zakonih zajamčeno.

Začneš službovati in službuješ dolga leta. Tvoje potrebe rastejo. Kaj je bolj naravno nego to, da zakon te tvoje potrebe priznava in jih skuša zadoščevati s tem, da ti avtomatično povišuje dohodke. In veruj, ni vse eno, če si oče družine in moraš oskrbovati troje dijakov v mestu, ali pa — začetnik — še sam hodiš po svetu. In ker izkušen učitelj tudi drugače poučuje nego neizkušen začetnik.

Začneš in nadaljuješ. Niso vsa službena mesta enaka. Nekatera so ugodna, druga neugodna. In če si se v kraju, kjer Bog nima svojega, namučil, ali ni moralno, da te mlajši zamenj, ti pa prideš v kraj, kjer boš slobodnejše dihala? In če si prišel iz Blatnega dola na Veseli vrh — ali ni moralno, da te sedaj tamkaj puste srečnega v tvojem zadovoljstvu,

dokler tega ne preprečijo v resnici višji in tehtni razlogi, dokler si vreden te sreče?

Nič več ne želim, kar se tiče nameščanja in oddaje služb: pravičnost.

V starih avstrijskih zakonih v tem oziru ni bilo vse tako, kakor bi bili učitelji smeli želeti. Učitelj je bil deželni uslužbenec in slabo zavarovan proti samovolji. Da, v našem prejšnjem zakonu (ki pa — o ironijal — še danes velja, četudi je dvoglavi orol že davno črtan iz svetovne heraldike) so bile abnormalnosti, da, direktno nemoralnosti.

Takšna nemoralnost je bil krajevni plačilni sistem. Učitelj na lepšem mestu, ki je imel manj dela, je imel več plače nego siromak v gorski vasi, obremenjen z delom. Favoriti so bili — kdo, dobro veste!

Taka nemoralnost je bila, da te je eden plačal, trije pa so te nameščali. In kako nameščali! Avtonomna oblast, občina, je gledala na svoje, na županove Benjamine. Državna oblast, okrajni šolski svet, je bil krivično sestavljen, je bil v službi deželne avtonomne oblasti, odnosno deželne krivične majoritete. In na temelju takšnih predlogov te je imenovala državna oblast, deželni šolski svet, kjer je gospodovala spet ista majoriteta.

Ubogí Slovan, v takšnih rokah. Ali je bil v občinski, v deželni, državni oblasti? — No, ko je bilo treba, ga kaznovati, tedaj so se vse tri oblasti našle v bratski slogi, a ko mu je bilo treba pomagati — nobenega ni bilo blizu.

In ne mislite, da je to avstrijska preteklost. To traja še danes, kakor sem že rekel. In danes ni bolje, ampak Bogu bodi potoženo, huje!

Preje ni brutalna sila proti tebi nastopala. Niso ti uničevali ne hiše, ne imetja. In tudi tvoje pravo je čuval nekdo — zlasti če je bila narodnost po sredi. Bil je to tvoj prijatelj, šolski nadzornik, ki ga je sicer vlada imenovala, ki je bil pa prav za prav (večinoma, no!) tvoj eksponent v šolski upravi. In še nekdo te je čuval — javno mnenje! Sicer: Nemcu in Madžaru in njegovim vernim zaveznikom (mi to nismo bili, kaj ne?) je bilo vedno bolje in povsod v Avstriji bolje kot Slovanu. (Ker so bili drugi v zvezi z Nemcem, da smo bili mi favorizirani od njega, tako pravijo nekateri. O peklenska logika!) Da Slovan je bil tudi preje siromak. Ali sedanje brezpravno stanje je vse kaj drugega. Tedaj smo imeli vsaj lonce polne mesa. Danes smo v puščavi!

Tisti, ki te je imel preje nadzirati, je bil tedaj tvoj prijatelj, ker ti je zaupal, ker te je poznal, tebe in tvoje pošteno delo. Ali istrski kolega, kje je danes ta tvoj prijatelj? Izgnali so ga, pregnali so ga in postavili na njegovo mesto — valpeta.

Istrski učitelj, kje imaš danes svoj zakon? Tvoje knjige carostavne leže poteptane, raztrgane v prahu, tvoja prava so pepel. Na tvoja rodoljubna prsa je naperjena morilna cev. Na tvoje človekoljubno srce je položeno bodalo. O, ti tlačan, ti rob, kje so tvoja, kje so naša prava?!

Ni dolgo, kar je »Edinost« prinesla čedno ilustracijo našega prava:

Dve učiteljici prosita za mesto. Starejša sila, služi čez dvajset let. Vse izpita z odliko, pohvalni dekreti, občespoštovana učiteljica. Mlajša je šele lani položila izpit usposobljenosti, tudi z odliko. Ima italijansko ime, čuvske se o njej ne ve nič: ne dobrega ne slabega. — Mlajša bo imenovana. Nadzornik ni starejša, ki mu služi pred nosom, nikdar nadzoroval, pa ji je dal slabo kvalifikacijo. Glejte, ljudje božji, namesto pravičnih sodnikov so nam poslali brezvestnega valpta.

Vprašam vas, kdo izmed vas spričo takšnega vnebopijočega početja še govori o učiteljskem pravu! V kateri državi na svetu še

sme državni uradnik biti pravici tako ostudno v obraz? V kaj še verjeti? V kaj upati? Komu se obrniti za pomoč?

Pomagaj si sam in Bog ti bopomagal!

V svojo lastno moč moramo zaupati. Ne mislim slabe naše fizične moči, v mislih imam našo silno moralno stanovsko moč, našo organizaciju.

Sedaj je prišel moment, da se oprimmemo gesla: ja za enega, eden za vse. Sedaj je prišel trenutek, da se postavi naša stanovska organizacija na noge. Proti vnebopijoči krivici mora nastopiti z moralno silo prava. Pred licem vsega sveta! Vsega kulturnega sveta! Mi, istrski učitelji, moramo reči temu svetu: rajši na križ, ali pravice si ne damo vzeti!

V organizaciji je sedaj naša edina obramba. Pod ta ščit se moramo zateči vsi, ki smo potrebni uteh, ker razžaljeni v dno duše, potrebni pravne zastopstva, ker lačni pravice.

Posebno naše življenjsko vprašanje: naše nameščenje mora vzeti organizacija v svojo roko. Ona bo izvila sami državi krivično orodje, namenjeno v našo pogubo, iz rok. Ker država vendar ne sme direktno proti pravici. Vlada lahko zažme, ko se upaljujejo hrvatski domovi in jih odpre šele tedaj, ko je čas se radovati, da veter raznaša pepel po strnišču. Ali sama po pravici udariti... Mene, tekel...

Kako pa si mislim zaščito učitelja pri oddaji mest s strani organizacije. Čisto in bistro: organizacija začne sama nameščati učitelje. — In država? Država ne bo mogla nič storiti proti temu.

Pot pa je tale:

1.) Vsak član organizacije je v resnici organizovan, torej poslušen član. Zato morajo vsi vnovič priseči organizaciji vernost in poslušnost. In kdor ne vstopi, in kdor odreče poslušnost, kdor hodi sebična pota, naj bo kakor gobav človek, naj bo kakor Kajk, kakor Efijalt.

2.) Organizacija izbere iz sebe odbor za nameščenje učiteljev.

3.) Jedva se izprazni učiteljsko mesto, se odbor posvetuje o oddaji tega mesta.

4.) Interesenti, učitelji, ki se za mesto zanimajo, naznanijo svojo kandidaturu organizaciji. Ta potem izbere tero ter obvesti izbrance o svojem ukrepu. Samo ti prosilci smejo prositi in nihče drugi. — Ko bi organizacija želela še druge kompetente radi važnosti mesta, pozove dotičnike sama za vložitev prošnje. No učitelji (v imenu svobodne volje) lahko tak poziv tudi odklonijo. Tako oblast ne more več sama imenovati učiteljev brez kontrole organizacije. Iz službenih ozirorov menda ne bo vedno nameščala. Zatiiranci smo postali svobodni gospodarji situacije.

In potem ne bo več začetnik vrgel starega služaka na cesto. Potem zapremo samovolji in krivici, pa tudi nemoralni in korupciji pot v naše vrste.

Torej država v državi? — Ali ne proti državi, v interesu države: justitia regnorum fundamentum. In poznamo poleg države še nekaj: to je naš izmučeni, trpinčeni narod, čigar sinovi smo najpreje, potem šele državljani.

Ko nam bodo spet zakonito zajamčena naša prava — potem odnehamo. Ali pa tudi — ne. Če se sistem obnese, če iz naše setve vzkljuje srečna žetva, koristna za naš narod, za naš stan, potem ostanemo pri sistemu. Ker vlada je še vedno lahko čorava, če ni naravnost slepa. Naše oči pa so vedno zdrave, mi se med seboj dobro poznamo in medsebojno cenimo po svoji veljavi. Mi še varati ne damo, pri nas nosi vsaka vrednota ceno na čelu.

Na delo, ker resni so dnevi! Ali robovi, ali gospodarji — srednjega nema.

Naj v naši organizaciji krepko odmeva naš — če Bog da — krepki klic! In naj se storijo primerni koraki. Ne jutri, ne »kada ću imati lazno« — danes, takoj!

Opomba uredništva: Opozarjamo naše učiteljstvo, učiteljska društva in vodstvo »Zveze« na ta članek, ki je po obravnavani snovi za nas sila važen. Naj vsakdo v naši organizaciji razmišlja o njem, pove naj v »Uč. listu« svoje mnenje, da bomo lahko že pri prihodnjem zborovanju »Zveze« sklenili kaj končoveljavnega v tem vprašanju.

NIKOLA ZEC:

Razdioba psihičkih elemenata*).

(Seminarski referat).

U posebnom poglavlju svoje Psihologije raspravlja Höffding o diobi psihičkih elemenata, i odmah naglasuje, da ovu diobu ne smijemo shvatiti realno, nego apstraktno, jer pojedini duševni elementi nisu medjusobno odijeljeni, nego ih mi zamišljamo tako samo lakšeg pregleda radi. Već za rana otkrili se refleksijom razni elementi svijesti, ali se o njima govorilo kao o posebnim samostalnim (dijelovima) ili »sposobnostima« duše. Tako već kod Platona nalazimo razliku medju posebnim dijelovima koji medjusobno stoje u protimbi, i to: 1. mišljenje; 2. čuvstva srčanosti i ljutine; 3. osjetilni nagon.

I u novije se doba govori o pojedinim sposobnostima duše, kao o sposobnosti spoznavanja, sposobnosti čuvstvovanja i volje. Ali ovakovo klasificiranje ne ističe dovoljno svoj apstraktni karakter, našto se ne smije zabraviti. Samostalnih sposobnosti nema, nego je psihičnost jedna sa raznim svojstima. U ovoj se diobi pokazuju samo razlike medju duševnim stanjima, ali nipošto ne smijemo svako ono stanje unositi u posebnu rubriku kao samostalnu sposobnost. One razlike nastaju odatle, što u pojedinim duševnim stanjima prevladava sad jedan sad drugi element. Ove elemente zapažamo kod bližeg promatranja svijesti, te ih nazivamo psihičkim elementima, a pokazuju nam uistinu samo razne strane i svojstva jedne te iste svijesti.

Prema tomu: Spoznavanje bit će stanje duše, gdje prevladavaju elementi iz svijeta predodžaba; čuvstvovanje sa elementima čuvstva. Tako je i za volju. Jedino ovaku diobu i klasifikaciju možemo uzeti, a nikako onu, koja pojedine elemente prikazuje kao samostalne funkcije.

Današnja općenita dioba psihičkih elemenata je trodioba: spoznavanje, čuvstvovanje i volja. Aristotel je dijelio u: spoznavanje i volju. Stari filozofi smatrali su čuvstvo ili kao tamno mišljenje ili kao nagon i volju.

Posvema je naravski što se najprije otkrilo u ljudskoj duši spoznavanje i volja, a istom kasnije čuvstvo. Slično je i kod pojedinca: naša se pažnja prije okrene vanjskome svijetu nego li nutarnjemu. Spoznaja dakle i volja pokazuje više onu stranu svijesti, koja je okrenuta spoljašnjem svijetu. Spoznavanjem primamo utiske, dakle djeluje centripetalno, a voljom reagiramo, dakle djeluje centrifugalno.

Elementi čuvstva jesu usko vezani na stalne slike, misli ili čine. Samostalnost se čuvstvenog elementa sastoji u tom, da čuvstvo nije vezano o jedan stalni teoretički ili praktični odnošaj.

Jesmo li se odlučili da kod psihičkih istraživanja upotrebimo trodiobu kao temelj, to ćemo moći činiti jedino na najvišem razvojnem stepenu svijesti, dok kod nižeg stadija ne ćemo to moći činiti. Zato ne, jer ovo trojstvo elemenata nipošto ne izbija na nižim stepenima razvoja. Opći zakon evolucije kaže, da neodređeno i jednako prije nastupi od određenog, mnogostranog, izrazitog. To je »zakon diferenciranja«. Ako se dakle i naša svijest pokorava razvoju i općim zakonima života, moramo očekivati, da ona nije na nižim razvojnim stupnjevima jednaka kao na višim. Istim je dakle mjerilom ne možemo mjeriti.

Stoga smo prisiljeni zauzeti drugo stanovište. Mjesto diobe po širini i u isto doba djelujućim elementima, dobivamo sada diobu po višini, po stadijima. To je već Aristotel naglasio, da se više duševne funkcije iz nižih razvijaju. Po modernoj razvojnoj hipotezi ovo je shvatanje zadobilo nove temelje. Psihogenesa ne istražuje samo razvitak pojedinca, nego i cijelog roda, vrste, generacije.

Dolazimo do pitanja: kada počima život svijesnosti? Valjda već kod fetusa, ali ta duševna stanja vrlo se malo razlikuju ili diferenciraju. Osjeti, čuvstva ugone i neugode,

*) Ova je radnja zbiveno predavanje, držano u seminaru teor. pedagogije u I semestru, na vis. Pedagoškoj školi u Zagrebu. N. Z.

te nagon za kretanjem, tvore neko nejasno jeđinstvo. I prvih dana nakon poroda elementi su svijesti slabo diferencirani. Kretnje su i kod fetusa i kod djeteta nehotične i nastaju od potrebe da se uporabi sakupljena snaga. Takve kretnje koje nastaju bez vanjskih podražaja zovu se spontane, dok se one koje nastaju uslijed vanjskog podražaja, zovu refleksne kretnje. I jedne i druge spojene su sa čuvstvom ugodnosti.

Treća vrst nehotičnih kretnja je instinkt. Ima jaki pritisak (tjeranje), a razlikuje se od spontanah i refleksnih po svome cilju, po svrsi koju ima. Taj cilj (bar iz početka) nije svijestan.

Kako vidimo, kod svih ovih kretnja jesu psihična stanja vrlo slabo diferencirana. No ne samo kod instinkta, već i kod nagona (koji nosi predodžbu cilja), i tu su odnošaji još prejednostavni, da bi razlika izmedju psihičkih elemenata mogla jasno izbiti.

U početku vidimo da je sve haotično, nebulozno, nejasno. Elementi su svijesti ispremižešani, i ne daju se zamjetiti. Zamjedbe stapaju se sa čuvstvom ugone i neugode, a kretnje bivaju često izvršene prije, no što je podražaj dopro do svijesti. Ali što dalje, tim se elementi svijesti sve to više ističu, ispojavaju, diferenciraju, i mi ih odijeljene promatramo. Tako prolazi svijest kroz svoje razvojne stepene, dok nije onu točku dosegla, kada jasno izbija razmak od podražaja i reakcije (t. j. onaj međuprostor). Tu će biti moguće i promatranje pojedinih elemenata zasebice.

* * *

Evo tako razvio se polako svijesni život iz besvjesnog, iz vegetativnog. Viši iz nižeg, savršeniji iz prostijeg, raznoličniji iz jednostavnijeg, diferenciraniji od homogenog. Slijedio je zakone razvoja, zakone prirode, prošao je svoje genezu i dopro do najviše tačke. Šao je otačke počima regresija. Kako se je do sada dizao, sad počima da pada. Sa staračkom nemoći i približavanjem smrti, ili kod progresivnih duševnih bolesti svijest sve to više tamni, i kako je prije sticala i obogaćivala se, tako sada sve više i više gubi, te se opet približava onomu nižem, prostijemu. Više funkcije i savršenije forme iščezavaju, a prevladavaju opet kao na početku: nagon, instinkt i refleksna gibanja. Naš narod to znade, kad veli za starca da pred smrt »podjetinji«. Po prima dakle iste funkcije kao i dijete. Ili mjesto »poprima« bit će točnije ako kažemo: ostaju mu.

Ove dvije tačke, polazna i završna, slične su. Općeniti je zakon, da kasnije stečene, sastavljene i diferenciranije funkcije prije iščeznu i od njih se odijele. Sposobnost hotičnog kretanja dijeli se od nehotičnog, novija sjećanja iščezavaju prije od starih, sposobnost rasudjivanja i fantazija prije od starih običaja. Zanimivo je da se nešto slično opaža i kod prijelaza od budnoga stanja u san.

Psihični život dakle opisuje luk od fetusa do smrti. Obje su skrajne tačke jednostavna, malo diferencirana stanja. Samo u sredini krivulje, na vrhuncu, pokazuju se elementi spoznavanja, čuvstvovanja i volje najizrazitije.

Mogli bismo ovu krivulju duševnog života, što se diže i spušta, usporediti sa krivuljom što je čini tane, samo što kod taneta možemo da doznamo za ishodište i pad, kao i za silu koja ga je otjerala, dok nam naprotiv, dvije skrajnosti jednoga duševnoga života, ostaju taina sa sedmero pečata. Praktičnog psihologa to doduše ne zanima, ali dok svijeta bude, mučit će ta neizvjesnost duh ljudski. Umnici cijeloga svijeta bore se da doznaju ono što je našim čutilima sakriveno, i premda je mnogo njih već uskliknulo »heureka«, opet smo tamo gdje smo i bili. Naš će nam istok i zapad ostati zanaavijek ispod horizonta.

Nastavit će se.

Meščansko šolski počitniški tečaj. Naznanjamo vsem prizadetim tovarišicam in tovarišem, da je ministrstvo dovolilo tečaj; samo ni še stalno določilo kraja, kje naj se isti vrši. Tudi gledé podpore, stoji vlada na stališču, da bo nakazala podporo onim, ki jamčijo, da v doglednem času položijo tudi izpit. V prvi vrsti bo jemalo obzir na one, ki že sedaj počujejo na meščanskih šolah, vадnicalih in sličnih zavodih. Prosto bo pa vsakemu, da se tečaja lahko vdeleži. Vse one, ki računajo na podporo, prosijo podpisano vodstvo, da ji takoj javijo.

Vodstvo »Zveze«.

Dva ugovora.

I. O izjavi.

K poročilu o zborovanju sezanskega učit. društva, ki se je vršilo dne 16. m. m. v Dutovljah, si usojam glede besed tovarišev Pahorja in Hreščaka pripomniti (kolikor zadevuje moje delovanje na dež. učit. konferenci) sledeče:

»Izjavo« — (ako se hočejo tovariši poslužiti tega naziranja, ga pridržim tudi jaz) — sem podal kakor delegat in poročevalec na deželni (oziroma pokrajinski) konferenci in je sodelovalo vodstvo naše »Zveze« pri nji le v toliko, v kolikor se je izjavilo, da ni nasprotno smislu in besedilo »izjave«, ki se je prebrala na sestanku delegatov na predvečer konference ter se tudi odobrila, upoštevajoč več negoli en razlog. Seveda odgovarjam za stilizacijo in vsebino »izjave« tudi jaz podpisani, osobito za prvo. Vendar prevzemam odgovornost le za izvirno besedilo izjave in ne za njen posnetek po raznih ital. časopisih, niti za tozadevni, tudi vobče manj točni prevod v »Edinosti«. Točen prevod hrani uradništvo »U. L.-a«, a da ga ni še priobčilo, je brzokone krivo to, da tovariš zapisnikar še do danes ni vposlal zapisnika deželne konference, oziroma posnetka istega, v kolikor zanima naše šolstvo. To mi je tembolj žal, ker bi iz takega točnega poročila tudi tovariša Pahor in Hreščak marsikaj sprevidela ter svojo sodbo o »izjavi«, ki je po njih mnenju baje »neiskrena in kot političen akt zgrešena«, tudi nekoliko spremenila. Ob svojem času bomo tedaj o »političnosti« itd. dotične »izjave« še govorili.

Sežanski tovariš Kosovel je predlagal radi te »izjave« vodstvu naše »Zveze« — »strogo grajo«. Predlog je bil sprejet, v prvi vrsti pa, ker v »izjavi« ni bilo govora o preganjanju slovanskega učiteljstva v Istri. Tov. Kenda je hotel to »temno točko« pojasniti; imel je dobro voljo, ali informiran morda ni bil zadostno. Ni mu zamere, ker prvič ni bil pričujoč pri omenjenem sestanku delegatov, drugič tudi ni bil pričujoč pozneje pri koraku, ki so ga povzeli hrvaški tovariši delegatje med konferenco v obrambo preganjanja istrskih učiteljev.

Kako je prišlo do tega, da se ni predložila o tej zadevi javna interpelacija v plenumu konference, to, tovariši Pahor in Hreščak ter Kosovel, to bom na »Zvezinem« zborovanju prav jasno in točno povedal; na moji strani gotovo ni krivda in istotako niso krivi hrvaški kolegi, ki so v tej zadevi vršili točno svojo dolžnost. Krivdo je iskati sploh izven konference in izven oseb, ki so se je udeležili. Ako me tov. Pahor in Hreščak, še ne razumeta, potem morata pač potrpeti do delegacijskega zborovanja »Zveze«. Koliko pa sem bil jaz sam pri tem koraku hrv. tovarišev delegatov udeležen, ali ne udeležen ni, da bi obešal vsakemu na nos. Ali tudi o tem se bosta tovariša Pahor in Hreščak poučila ob času. — Pri vsej tej zadevi si dovoljujem majhen skok v stran. Vendar si ne morem kaj, da ne zmajujem z glavno pri konstataciji dejstva, kako sta ravno dva izmed najresnejših tovarišev zapadla v zadnjem času na zgrešeno politiko — jerihunskih trobent. Zdi se namreč, da brez trobente odspredaj in trobente odzadaj ni ne dela, ne »politike« itd., torej da je trobenta vse; bog, hudič, pekel in nebesa. Kdor desetkrat na dan ne raztrobenta, da »politično« misli, ta ne misli »politično«; kdor desetkrat na dan ne raztrobenta, da duševno dela, ta je »okostnel«; kdor desetkrat na dan... Oprostite: Le en sam krat so trobente zmagale in še to ni zgodovinsko dokazano. —

Ali, da se vrnem k predmetu. Pojasnil sem tovarišema Pahorju in Hreščaku, kolikor sem za sedaj mogel in smel, vse drugo pa bosta doznala v kratkem. Prosil bi pa tov. urednika, da ne čaka dalje na celotno poročilo o deželni konferenci, temveč v prilogi sporni točki objavi na tem mestu besedilo »izjave«, da si jo tovariša Pahor in Hreščak ogledata ter jo po odbitju govorniških metafor pretipata do kosti in analizirata njeno vsebino. Poročilo o deželni konferenci, tiskano in ustmeno, bo »izjavo« še lepše pojasnilo. Ako bi bilo treba — prosim, ne strašim se niti tega! — prevzemam tudi vso in popolno odgovornost o »izjavi«. Celotna, nepotvorjena slika našega dela na deželni konferenci bo marsikaterega ohladila, ki danes še z buzdovansko bojevitostjo meče s »strogimi ukori« krog sebe, dosega pa le efekt umeteljnega ognja operetnih bitk uprizorjenih na zakotnem odru.

Menim, da sem govoril dovolj mirno. Morda bi molčal še dalje, kakor sem na razne, zgoraj omenjenemu slične napade molčal, ali sodim, da je ravno sedaj pravi hip, prekiniti ta molk.

Ferdo Kleinmayr.

IZJAVA.*)

Današnja konferenca ostane gotovo zapisana kot zgodovinski fakt v analih razvoja našega šolstva, zato smatram za potrebno, da v odgovor na plemenite besede predsednika, spoštovanega dež. šol. nadzornika Marija Pasqualisa, podam na tem mestu izraz čuvstvanju slovanskega in hrvaškega učiteljstva v tem ozemlju.

Danes stojimo v neposredni dotiki, mi kulturni delavci vse Julijske Benečije in zato verujem v to, da bo naša beseda, izvirajoča iz globine našega srca, našla tudi zaželen odmev v vašem srcu, italijanski

tovariši, ter izločila vsako neesporazumljenje, odstranila vsako sumničenje, ki nima nobenega povoda do obstanka.

Slovenski in hrvaški učitelji te pokrajine hočejo, da se jih dobro umeva, in zato hočejo, da se jemlje na znanje njihova zvestoba do domovine ter njihova odkritosrčna simpatija do močnega, velikodušnega in pravičnega italijanskega naroda, ki bo gotovo privolil v boljšo bodočnost in olajšal svoboden razvoj kulturnih sil slovanskega prebivalstva ter temu primeren razvoj njegovega šolstva.

Slovenski in hrvaški učitelji izražajo danes svoj trdni sklep, da bodo resno izpolnjevali svojo težko nalogo v duhu domovinskih zakonov. Do tega jih navaja že ljubezen do šole in poverjene jim mladine, ki ji bodo vedeli vdahniti tudi ljubezen in spoštovanje do italijanskega naroda.*)

Slovenski in hrvaški učitelji hočejo nadalje gojiti globoko tovariško čuvstvo do svojih italijanskih tovarišev. Zgodovina skupnih borb za pravice šole in učiteljstva, ki smo jih nekoč bili zvesto rama ob rami z našimi italijanskimi tovariši, pričja jasno, da se ne omejujemo na same besede. Prepričani smo, da bo pognalo to naše tovariško čuvstvo še globlje korenine, v lep zgled obeh narodnosti teh pokrajin.

V ljubezni do domovine, v ljubezni do šole in v ljubezni do svojega poklica hočemo nadaljevati s še večjo silo v izvrševanju svojih dolžnosti in se nadejamo, da bo še lepši uspeh negoli v prejšnjih časih venčal naše kulturno delo v okrilju Italije, ki je velika učiteljica svobode in prosvete.

(Opozarjamo, da so govor posneli skoro vsi trž. ital. časopisi, večinoma v izvlečku; skoro dobesedno, a tudi ne povsem točno pa »Era Nuova«.)

2. O gotovih poročevalcih.

Tovariš poročevalec o zborovanju tržaškega učit. društva z dne 5. m. m. na Opčinah me je tako slabo postregel, da se mu pri najboljši volji ne morem zahvaliti. Hotel je biti kratek, a zato vseeno ni postal jednat. Potvoril mi je vsebino mojega govora na zborovanju, tako da bi me danes bilo skoro sram zahajati med poštene ljudi, če bi bilo res, kar tamkaj tovariš trdi. Mogoče je kaj preslišal; ne bi bilo čudno, ker je onega dne bil zapisnikar, govornik in debatant. Na vsak način ono, kar poroča o mojih besedah, ob oni priliki izgovorjenih, ne odgovarja smislu.

Na zborovanju se je poudarjalo, da se bodo morali naši tržaški delegatje na »Zvezinem« zborovanju odločiti in tozadevno tudi glasovati o eni izmed zborovalnih točk, to je (na predlog tov. Hreščaka baje) o politični diferenciaciji slov. učiteljstva. Nisem bil poučen, niti še danes nisem, (po lastni krivdi, ker mi posli puščajo premalo časa za čisto sila važne zadeve) jeli to odgovarjati resnici. Ali ob oni priliki sem izjavil prilično sledeče:

— Navezani smo danes na lastno moč in pomoč in kot stan nimamo ničesar iskati v raznih političnih strankah. Če bi pa to hoteli, če bi se hoteli ločiti po političnem prepričanju ter organizirati se na strogo politični podlagi, potem nam ni treba več »Zveze« in nam tudi ni treba ustanavljati novih učiteljskih združenj, niti bi tega ne smeli, če hočemo biti resni in dosledni, ker imamo na razpolago že klerikalno »Tommaseo«, socialistični »učit. sindikat« itd. Seveda zginejo potem s površja. S tega stališča sojeno, je vprašanje o »politični diferenciaciji« vsaj za 50 let prezgodnje. Da bi pa mi v okvirju »Zveze« delali katerisibodi eksperimenti, zato danes ni primeren čas. —

To sem izjavil, ne samo iz subjektivnega prepričanja, ki mu verjamem od dne do dne manj, temveč v prvi vrsti iz lastne izkušnje. Če je tovarišem torej kaj ležeče na besedah prek in prek hudo preizkušenega moža, potem ne bodo te besede prazen nič.

Da bi bil jaz nasproten izobrazbi, oziroma v tem slučaju socialni (teoretični in praktični) naobrazbi slov. učiteljstva, tega menda nihče ne bo trdil, ki le nekoliko pozna moje delo. Nasproten sem pa absolutno poizkusu, da bi se učiteljstvo enega okraja, ene dežele ali vse pokrajine siloma orijentiralo v socialnih vprašanjih izključno le z enega strankarskega, morda ekstremističnega stališča. In odločno sem zoper mnenje, da naj bi ravno naša »Zveza« postala terišče take zgrešene orijentacije ter da bi ravno »Zveza« podala povod za razdor med slov. učiteljstvom. Vem, da se gotovi tovariši posmehujejo, kadar kdo govori o strogo strokovni organizaciji, posebno pa o slogi. Ali brez te sloge, brez te vzajemnosti, kje bi bili danes? Niti najmanjše gospodarske akcije bi ne mogli podvzeti.

Sicer pa se življenjski nazor nikoli ne »včepi«, saj je on produkt življenja samega. Kakor pač tega ali onega kuje življenje, tako bo zrl v svet, tako bo so-

*)Slednje zahtevo do slovanskih in nemških učiteljev je predsednik konference posebno naglašal v svojem govoru.

*) Priobčujemo v današnji številki izjavo o kateri govori naš tovariš Kleinmayr. Priobčili bi jo bili že pred dvema mesecema skupno s poročilom o dež. učit. konferenci, ki nam je bilo obljubljeno. Ker pa tega poročila še danes nimamo v rokah, jo priobčujemo posebej. Tovarišem-kritikom »Učit. lista« v blagohoten premislek: Tako se pri nas vstvarjajo listi!

dil o svetu. Idealisti, ki še danes menijo, da se da vse, pa prav vse opraviti s predavanji, z govori, s »šolami«, z »besedo« sploh, so v hudi zmoti in jih ni vzgajilo še življenje, in jih ni zmordila zgodovina socialnih dogodkov. Besedičenje ni vzgoja, to vemo menda ravno mi učitelji najbolje.

Govorim iz izkušnje. Pred sedmimi leti sem bil toli naiven, da sem gojil iste nazore o nekaki — prisilni »socialni vzgoji« tovarišev. Hotel sem izvesti ta program brez vseh kompromisov. Nu, in kakšno izkušnjo sem, idealist, doživel? — Slabo obiskovana predavanja in zborovanja, padanje stanovske vzajemnosti in zavesti. Starejši tovariši so molče odpadli; a mladi — ona nada, oni mladi »vspretnarjajoči« — so se proklotlo malo brigali za »novi polet« Kaj pa danes, jeli morda drugače?

Tov. Hreščak je 16. m. m. v Dutovljah pozdravil »pičlo udeležbo« tovarišev. Dostavil je sicer, da je bolje tako, a dejal je tudi »da noče iskati vzrokov«, radi katerih je izostalo mnogo tovarišev od zborovanja. To stališče je po mojem sila ekskluzivistično, in to načelo nehotenja preiskovati vzroke kakšnega družabnega pojava — ni in ne bo nikdar dostojno socialno visoko naobraženega in osebno pogumnega moža, kakor je Hreščak. Tovariš Hreščak, oprosti, tu si pogrešil! Vzroke moraš iskati in najti in izvajati posledice. In prepričan sem, da jih boš iskal in našel in da boš izvajal posledice, tudi če bi ti vsled tega ostal gorjup strup v srcu!

Kar velja za eno učit. društvo, to velja za našo »Zvezo« Sukamo se torej krog vprašanja o umestnosti ali neumestnosti »eksperimenta«. Ne, da bi hotel vsiljevati komur si bodi svojih nazorov, ali sodim, da bodi slov. učiteljstvo — kovač Klander in ne sanjač Martin Kačur. Polagano!

Z ozirom pa na te svoje ideje ne morem drugače negoli, da izjavljam, da je poročevalec o zborovanju tržaškega učit. društva zagrešil — milo rečeno — neukusno neslanost, ko je napisal:

»K. zavrača pot tov. Hreščak-Pahorja, češ, da bo ta pot, ki je politično socialističnega značaja na mestu šele v prihodnosti kakih 50ih let.«

Ali se poročevalec res ne zaveda, kaj je v tem stavku sklobasal? —

In da sklenem, namreč, da bodo tudi ostali tovariši črpali kak nauk iz te kontroverzije med mano in poročevalcem, vam — tovariši — stavljam za prihodnje zborovanje naše »Zveze« sledeči dilema:

Ali:

- 1) utrdimo našo stanovsko organizacijo na čimbolj strokovni podlagi, kakor je pač dosedaj bil njen namen in cilj, ki pa nikakor ne izključuje kulturne izobrazbe v vseh strokah vede in umetnosti;

ali pa:

- 2) se »diferenciramo« politično ter na »Zvezinem« zborovanju dne 10. in 11. septembra enostavno likvidiramo našo »Zvezo«.

Drugačnega izhoda ni! Vsak drug predlog izven teh dveh ima na sebi hermafroditične znake, je nezdrav, nesposoben za življenje.

In o tem bomo govorili.

Ferdo Kleinmayr.

IZ ORGANIZACIJE.

Zborovanje »Tolminskega učiteljskega društva«. Dne 16. junija se je vršilo zborovanje »Tolminskega učit. društva« pri Sv. Luciji. Kot mila gosta smo imeli čast pozdraviti tovariša Ant. Germeka in Ant. Možina.

Po pozdravnem nagovoru je podal predsednik Rakovšek besedo tov. Sivcu, ki je v precej dolgem predavanju razvijal svoje misli o predavanjih za ljudstvo, in o predavalnih krožkih. Ker bi bilo dobro, da dobi vsak ud predavalnih krožkov to predavanje v roke, se je sklenilo naprositi uredništvo Učit. lista, da ga priobči v celoti. V prvem delu predavanja se ni debatiralo, pač pa se je razvila živahna debata o drugem delu. Končno so bili sprejeti sledeči predlogi, ki se tičejo organizacije predavalnih krožkov.

Ker je v smislu društvenih pravil naloga učiteljstva, da širi med širše ljudske mase prosveto tudi izven šole, se z veseljem potrdi ustanovitev predavalnih krožkov, ki so z učiteljskim društvom v najtesnejši zvezi.

Društveni predsednik je obenem predsednik vseh krožkov. Vsak krožek ima potem svojega podpredsednika, ki nadomestuje predsednika; obenem ima tajnika in blagajnika.

Glavni blagajnik je društveni blagajnik, ki piše v ta namen posebno blagajniško knjigo. Dohodki predavalnih krožkov obstoje iz članarine in prostovoljnih darov, ki naj se pa pobirajo le v primernih krajih. Vsi dohodki se pošiljajo glavnemu blagajniku.

Redno se sprejemajo udje meseca junija, izredno vedno.

Ud je vsakdo, ki se zaveže, da sestavi na 1.00 eno. najmanj pol ure trajajoče predavanje in pa oni, ki plača namesto predavanja 20 L. udnine.

Da bo mogoče krožkom primerno razdeliti predavanja, je želeli, da sestavi vsak ud svoje predavanje že v prvih dveh mesecih po vstopu (v času velikih počitnic); dolžan pa je to storiti v teku enega leta. Kdor v teku enega leta ne izdela nobenega predavanja, plača udnino.

Vsak izdelek se mora dati pred prednašanjen krožku v pregled, ki ga potrdi, oziroma lahko tudi

završe. V slučaju odvrnitve od strani krožka, se da predavanje centralnemu odboru v pregled.

Rokopisi predavanj postanejo last društva, kdor želi predavati si eno ali drugo predavanje lahko izposodi, da ga porabi kot dopolnilo. Predavanje pa mora biti njegova duševna lastnina.

Vsak ud je dolžan prednašati svoj izdelek tudi pred ljudstvom in sicer enkrat. Za večkratno prednašanje lahko zahteva odškodnino.

Vsako leto morajo dati krožki v mesecu juniju na občnem zboru račun od svojega hiševanja. Takoj po občnem zboru se pričinja novo društveno leto in se sprejemajo novi udje.

Z delovanjem krožkov bodi v zvezi tudi »Potovalna učiteljska knjižnica«. Serije te knjižnice naj se imenujejo po naših najboljših zaslužnih možeh. Imenik »Potovalne učiteljske knjižnice«, z vsemi potrebnimi pojavnimi pa imej vsaka šola.

Druga točka dnevnega reda je bila volitev delegatov za delegacijsko zborovanje. Najprej je pojasnil Zvezin predsednik sedanji položaj Zveze. Vsi navzoči so bili mnenja, da bi bilo skrajno nespametno razdirati iz strankarskih nagibov to, kar smo s trudem zgradili v zadnjih letih, to je — naš dom. Kakor naj nam bo Svatoplukov nauk vedno pred očmi, tako nam bodi tudi nespametno dejanje njegovih sinov svarilen zgled. Z geslom: Vsi za krepko nerazdeljeno Zvezo, so bili izvoljeni sledeči delegati: Kemperle Elka, Gerželj Albina, Perin Ana, Torkar Julka, Gerželj Janko, Matelič Ivan, Podgornik Filip, Rakovšček Josip, Sivec Franc. Kot namestniki so bili izvoljeni: Bratina Milena, Oblesčak Marija, Sovdat Franc in Strgulc.

Med slučajnostmi da Zvezin predsednik Ant. Germek v znanje, da namerava nakupiti Zveza s preostalo članarino večjo množino mladinskih knjig, ki se porazdele med one šole, ki so najbolj potrebne. Zato naj javijo vsa šolska vodstva svojemu društvu ali pa Zvezi: ime šole, število razredov, število učencev, in imenik mladinske šolske knjižnice.

Tov. Sivec predlaga, naj bi naprosila Zveza eno naših knjigaren, da bi imela vedno v zalogi slovenske pedagoške knjige, ki so izšle ali izhajajo v Jugoslaviji. Obenem vpraša kaj je z Šolsko Matico, na katero smo naročeni.

Predsednik Ant. Germek pojasni, da je mogoče dobiti potrebnih pedagoških knjig tudi potom knjigarne Trani v ulici Cavana v Trstu. Za Šolsko Matico je vse poskrbljeno. Treba je le poverjenikov, ki naj pobirajo članarino in razdeljujejo knjige. Plačane knjige so v Ljubljani že v zabojuh in se odpošljejo, kakor hitro bo mogoče.

Za povernike Šolske Matice so se imenovali: Gerželj Albina, Kemperele Elka, Bogataj Franc in Uršič Franc.

Glede oddaje služb se oglasi tov. Janko Gerželj in pravi, da ni lepo, da se informira višja šolska oblast o našem političnem obnašanju potom karabinerjev, ki se potem hvalijo okrog, da je od njih odvisno, če dobi ta in ta učitelj službo, za katero je prosil. Šolska oblast dobi potrebnih informacij lahko tudi na drugačen način.

Tov. H. Močnik vpraša, če se je pri seji okraj. šol. sveta kaj sklenilo glede dolgov onim učiteljem, ki so pri popravljanju šolskih poslopij kaj založili.

Predsednik Jos. Rakovšček pove, da bodo vsi tozadevni dolgovi gotovo plačani.

Tov. H. Močnik predlaga, naj se poskrbi, da se doseže, če mogoče, zaključitev šolskega leta že s 30. junijem. Odredba, da bodi v našem okraju šola tudi v juliju, je gotovo nespametna, ker ima naše ljudstvo v prvi polovici julija največ dela in ne more pošiljati svojih otrok v šolo.

Predsednik Jos. Rakovšček pravi, da napravi društvo tozadevne korake, ki pa vsaj letos gotovo ne bodo nič hasnili, ker je prišla odločitev iz Trsta, proti kateri ne sme okrajni šolski svet ukreniti ničesar.

Glede zastankov naših plač pojasni tov. Jos. Rakovšček, da je že pred par meseci izročil okraj. šol. nadzorniku plačilni nakaz seznankega okraja po zakonu Torre. Na to je prišla rešitev iz Trsta, da naj se izplačajo nakazi po Torre in naj se predloži dve plačilni polji, da bodo videli, če dobvamo premalo ali preveč. Dobiti imamo razliko med Bereninijevim in Torrejevim načrtom od 1. maja 1920.

Tov. Sivec predlaga, naj se namestočasno premeščene knjižničarke Just. Silič imenuje namestnica, ki bo tudi med počitnicami doma. Imenovana je bila tov. Slavica Rutar.

Predsednik Zveze tov. Ant. Germek da nato starejšim kolegom nasvet, naj ne stopajo sedaj v pokoj po starem avstrijskem zakonu, ampak naj prosijo za dopust. Vlada proučuje namreč načrt zakona, ki ga je sprejela deželna učiteljska konferenca v Trstu. Tudi v Italiji je v tem oziru precej živahno gibanje. Definitivna rešitev centralne vlade v Rimu se bo sicer zavlekla, vendar je bolje čakati, in se ne pre nagliti.

Ko je bil izčrpan dnevni red, je vstal tov. Ločnikškar, in se je v prelepem, ginljivih besedah poslovil od navzočih zborovalcev. Vsi smo bili ginjeni, saj nas zapušča eden najboljših tovarišev.

V imenu učiteljskega društva se je poslovil od njega tov. Jos. Rakovšček, v imenu Zveze pa nje predsednik Ant. Germek. Vsi pa mu ključemo: Z Bogom, dragi tovariš! Ne zabí pod slobodnim solncem drage domovine onih dni, ki si jih preživel ob sinjih valovih bistre Soče, in spominjaj se pogosto nesrečnih bratov, živečih na bregovih Jadranskega morja.

Poročevalec.

Pri občnem zboru »Učit. društva za idrijski okraj« so bili izvoljeni v septembersko Zvezino skupščino sledeči delegati, oziroma namestniki:

Mikuž Matej, namestnica: Mikuž Mara; Mačkovšek Fanči, namestnica: Kenda Fanči; Paa Antonija, namestnica: Podobnik Poldka.

Delegatije in delegati, ki se vdeležijo delegacijskega zborovanja v Vipavi in želijo prenočišča, naj to javijo tovarišici Julki Kalinovi — Vipava — ter navedejo za katere dni ozir. noči želijo prenočišča.

Učiteljsko društvo za Trst in okolico poziva vse delegate, izvoljene na zadnjem občnem zboru, ki se radi morebitnih zaprek ne morejo udeležiti prihodnjega zborovanja Zveze, da javijo to do 15. avgusta t. l. najkasneje društvenemu odboru, oziroma predsedniku, da bo mogel o pravem času obvestiti določene namestnike.

Slovensko učiteljsko koprškega in voloskega okraja v Istri je naproseno, da pošlje društveni tajnici na Škofije seznam vloženih prošnji o priliki zadnjega razpisa učil. mest obek okrajev. Ker je zadeva važna, pričakujemo, da se vsi odzovejo.

ŠOLSKE VESTI.

Naznanilo. Vsem cenj. tovarišem-sotrudnikom naznanjam, da sem oddal z današnjim dnem urejevanje »Učit. lista« v druge roke, ker odpotujem za ves čas počitnic v inozemstvo. Uporabljam to priliko, da se zahvalim najprisrčneje vsem za prijazno pomoč in jih prosim, da ostanejo listu zvesti i zanaPREJ.

Rokopisi naj se od danes naprej pošiljajo na naslov »Zveza slovenskih učiteljskih društev v Trstu« (Učiteljski list) Sv. Ivan pri Trstu, hiš. št. 950.

Janko Samec.

Osebná vest. S koncem letošnjega šolskega leta zapusti našo deželo naš tovariš Ločnikškar, učitelj v Drežnici. Tovarišu Ločnikškárju, enemu izmed najgiblnejših delavcev na šolskem in kulturnem polju v naših krajih, želimo mnogo sreče in uspehov na novem službenem mestu. Obenem smo trdno prepričani, da nas ohrani v dobrem spominu, kakor si ga bomo ohranili tudi mi, ki nam je stal vsikdar z delom in nasvetom nesebično ob strani. Bog ga živi!

Uredništvo »Učit. lista« in »Novega roda«.

Učiteljsko gibanje v Italiji. Predstavniki vseh treh učiteljskih organizacij v Italiji (Unione Mag. Tommaso in Sindikat) so bili pod vodstvom posl. Faudella sprejeti od zakladnega ministra Bonomi-ja, kateremu so predložili vse zahteve, ki jih hoče imeti italijansko učiteljsvo hitro in trajno rešene. O teh zahtevah smo obširno poročali v zadnji številki Učit. lista. Minister Bonomi je izjavil, da sprejema dobrohotno vse točke, ki spadajo v njegov delokrog in da bo ostale, ki spadajo v področje ministrskega sveta, podpiral.

Vsled enodnevene stavke, ki jo je izvršilo učiteljsvo dne 11. p. m., so se zavzeli za učiteljske zahteve nekateri poslanci. Listi poročajo, da je vlada obljubila predložiti poslanski zbornici poseben načrt, ki bo uredil zakonodajnim potom to vprašanje. Nikakor pa se učiteljsko vprašanje ne da rešiti v zvezi z reformo državnih uradov, ker bi bilo nesmiselno misliti na skrčitev števila učiteljsva v Italiji, ko ga itak primanjkuje.

Zaradi zanimivosti naj dodamo še sledeče številke, ki nam najjasneje kažejo razmere v kraljevini. Učiteljsvo mnogih avtonomnih mest in občin uživa tudi po novejšem zakonu le borih 222.85 lir plače na mesec; v medvojnem času je v mnogih slučajih znašala učiteljska plača 6 lir na dan.

Se slabše je z upokoenci. Ceravno je doseglo učiteljsvo pred dobrim letom neko izboljšanje svojega gnotnega položaja (5600 lir po 40 službenih letih), ne more znašati pokojnina učiteljsva več kot 3 lire na dan. Remuneracija za 1 uro in pol pouka na dan preko urnika in za 1 pridelen razred znaša dnevno od 0.80 do 1.16 lire. Učiteljem-vojakom se vojna leta ne vštejejo ne v službeno dobo in niti v pokojninska leta.

Rumunske šole v Istri! Pred tedni je dospela iz Rumunije naravnost neverjetna vest, da je italijanska vlada sporočila rumunski svoj sklep, da otvori v nekaterih vaseh Istre, kjer prebivajo ostanki nekdanjih priseljenih Vlahov, ki seveda danes niti ne sanjajo več o svojem materinskem jeziku, šole z rumunskim učnim jezikom, da jim da tako možnost se izobraziti v ljudski šoli v svojem domačem jeziku. Vest se nam je zdela le prazna časnikarska raca, ki jo je časopisje pobralo božve odkod. V teh dneh pa je vest prišla zopet iz Rima. Pravi, da se je rumunska vlada zahvalila italijanski za ljubeznivost, s katero hoče ta poslednja obsuti njene nekdanje otroke. Vest ugotavlja tudi, da je v Istri še okoli 20.000 »Rumunov«, kar pa seveda ne odgovarja ersnici. V svoji veliki ljubezni, ki jo kaže italijanska vlada do istrskih šolskih stvari, je iztaknila celo to revno pozabljeno paro, samo da bi lahko na njen račun pokazala svetu svojo pravičnost in ljubezen do vseh narodnih manjšin v državi. Pričakujemo celo, da bo ustvarila v naših krajih Albance, Turke itd., da bo lahko nad nje razsula vso dobroto svojega slavnoznanege liberalizma (!)

Le eno je, česar ne pričakujemo: Namreč, da bi našla v sebi toliko poštenja in moči, da bi dala dvotretinski večini istrskega naroda, Hrvatom, vse šole in prostosti, ki jih je že imel. Tega seveda ne doživimo tako kmalu, kajti mi smo — manjvreden narod.

Celo Rumuni — vredni sinovi orientalsko-rimske ljubezni! — nas presešajo, kajne, g. De Micheli. Ej, ta balkanska koža, da se je nikdar ne moremo otresti!

Bez orača ni kopača, nema brašna ni kolača. Konač je školske godine, koja će ostati zabilježena u srcima učitelja i u analima škola znamenom plamena a prazne će školske stene zjati će učitelju kano avet. Mnogi ostadoše isprebijenih ledja, neki bez svojih domova a neki porušenim zdravljem — svatko sa uspomenom. Protivnici se vesele jer im je ljetina urodila dobrim plodom i šeću mirno dalje. Tužite se komu se morate tužiti, dobiti ćete odgovor: »Ma infine, che cosa vi hanno fatto? Sono stati gentilissimi!« I Lukežu behu »gentilissimi«?! Onda Vam se posprdnno nasmiju a kano utjehu daju vam kaznu i svaljuju krivnju na vas.

No ovo je sve prošlo a gore ima istom doći. Strašna nam kob preti osobito u pazinskom kotaru, jer nas učitelji hrpimice ostavljaju. Tekom godine otišlo ih pod pritiskom događaja a sada odlazi još desetorica. Svaki ostavlja za sobom njivu, koju neće nitko ni izorati, ni iskupati. Ostati će ledina, koju će nakon što otpočne krčiti drugi a krčiti će ih na duboke jame koje će primati u sebi naše lešine. Na ono par jadnih što će ostati vjor će zavijati, te će im silom izraniti srce, izmučiti dušu, mrsiti posao, tjerati od kamena do kamena, oteti dom pa do potrebe i razmrskati glave. A zašto? Jer će ih ostati premalo. Korov i drača rasti će samonikla na našim oranica-ma a gojiti će pelin, kojim će nam začinjati do malo vremena svaki zalogaj.

U selima gdje rade učitelji nema obično ni popa ni kaludjera a idu li učitelji, ostavljaju otvoreno polje. Muške sile otišle i odlaze a za njima ženske. A kamo su upravili korake? U slobodnu domovinu! Lahko li je ondje raditi, gdje ti nitko pred noge klipove ne baca, gdje te nitko batinom ne bije, nitko imovinu ne pali ni škole ništi, ali tu si junak na megdanu i tu se znađe koliko valjaš.

Ostanimo koji možemo! Neka nas tuku i proganjaju, neka nam pale i nište, neka nam sprečavaju rad i napredak, radimo unapred, bezakonje i teror mora prestati, oblasti će morati pravdu krojiti makar i žučju u krvi, jer će ih sramota pred svetom siliti, ako ne ona pred našim obrazom. Nas, koji ostajemo, sladići će svaki i najmanji uspeh besanene noći i prestrašene dane. To će nam biti plača. Priznanja ne tražimo nego sami od sebe i od svojih srdaca, jer je kod drugih nazvan.... propaganda i krivnja.

Onima, koji baš moraju počiti jer ih oblasti neće, želimo im sretan put i molimo ih neka nas ne zaborave kad budu slobodni i sretni, te neka tamo pripovedaju naše patnje i progonstva. Njihova će nam svaka reč biti melem na ranu i utjeha izmorenom i izmučenom duhu.

Ranjeni Sokol.

Književnost in umetnost

Dr. France Veber: Uvod v filozofijo, Pota in cilji 3—4. Založila Tiskovna zadruga v Ljubljani 1921, 352 str. Cena mehko vezani knjigi K 72. Pričujoči spis se od neštetihih takih sodobnih spisov razlikuje v tem, da ne razpravlja na dolgo in široko o posameznih panogah filozofije, temveč da vpelje čitatelja neposredno v stvarne probleme same in ga tako obenem uvaja v znanstveno filozofsko mišljenje sploh. Tekom razvijanja teh problemov oriše avtor poleg svojega lastnega stališča tudi druga tradicijska in sodobna pojmovanja teh vprašanj, tako da ima njegov spis poleg zgotelj znanstvene tudi splošno-naučno vrednost. Spisu je pridejan obširen imenski in stvarni register ter je navedena obenem literatura.

»Edition slave«. Wien-Zagreb-Praha. Izdaja muzikalije, knjige itd. Prospekte daje ravnateljstvo na Dunaju, I. Himmelfortgasse 13.

Vasilij Mirk: Klavirske skladbe. Izšla je v zadnjih dneh v Trstu 42 strani obsegajoča zbirka klavirnih skladb našega znanega trž. skladatelja prof. Vasilija Mirkar. O tem obširnem delu prinesemo v eni izmed prihodnjih številok oceno iz strokovnega peresa. Za danes podajemo le vsebino te najnovejše glasbene publikacije: Glasbeni utrinki, I—VIII.; Réveries; Capriccio; Elégie; Bagatelle; Romance; Jugoslovenske rapsodije št. 1. in 2. — Dobiva se pri knjigarni Štoka v Trstu, knjigarni KTD v Gorici, knjigarni I. Novak v Pazinu, knjigarni Sax v Idriji in pri skladatelju samem. Cena L 15. Po pošti 1 L več. — Priporočamo topla.

Vsebina 12. številke »Mladike« je sledeča: Fr. Deltel: Vampir. — Iv. Matelič: Noč v stepi. — J. Kr. Baudaž: Otrokove sanje. — J. Samec: Iz cikla »Razpoloženja«. — J. Ribičič: Kralj Matjaž. — H. Hebat: Rdeče lilije. — Dr. J. Lovrenčič: »Soča voda...«. — Jens Jörgensen: Življenja laž in resnica. — Za naše malčke. — Iz naše književnosti. — To in ono.

Naša društva in učiteljsvo opozarjamo na novo-izišlo knjigo »Malčki in palčki«. To so mladinske pesmi najboljših mladinskih pesnikov, zelo priročna knjiga za šolo in dom. (Cena broš. L 3, vez. L 4) Opozarjamo tudi na »Enodejanke«, ki vsebujejo pet igrice za podeželske odre. Knjiga je lična in stane L 3.50 izvod. — Naroča se: K. T. D. ul. Carducci 2, Gorica. — Le če bo naše občinstvo pridno segalo po izišlih knjigah, bo dana možnost, da se še kaj založi.